

سرشناسه: کارن، لئونارد، ۱۹۴۸ - م.

Koren, Leonard

عنوان و نام پدیدآور: *وابی سابی: برای هنرمندان، شاعران، فیلسوفان و دیزاینرها*
لئونارد کورن؛ ترجمه سعیده موسوی.

مشخصات نشر: تهران: نشر مشکی، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۱۰۴ ص.؛ مصور: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۷۶۵-۶۸-۷

وضعیت فهرست‌نویسی: فینپا

یادداشت: عنوان اصلی:

Wabi-sabi for artists, designers, poets & philosophers, 2008.

موضوع: زیبایی‌شناسی ژاپنی

Aesthetics, Japanese

شناسه افزوده: موسوی، سعیده، ۱۳۶۳ - ، مترجم

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ ک ۲۱ / ۲۱ BH۲۲۱

رده‌بندی دیویی: ۱۱۱/۸۵۰۹۵۲

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۵۰۳۴۳۱۰

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Wabi-Sabi for Artists, Designers, Poets & Philosophers

By Leonard Koren

Imperfect Publishing, Point Reyes, California, 2008

وابی سابی

برای هنرمندان، شاعران، فیلسوفان و دیزاینرها

وابی سابی

برای هنرمندان، شاعران، فیلسوفان و دیزاینرها

لئونارد کورن

ترجمه سعیده موسوی

وابی سابی - برای هنرمندان، شاعران، فیلسوفان و دیزاینرها - لئونارد کورن

ترجمه سعیده موسوی - ویرایش محسن قائم مقامی - نسخه پردازي مهراڻ موسوی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی واژه پرداز اندیشه - چاپ سوم ۱۳۹۹ -

نشر مشکی ۷۷۶۸۰۰۹۸ - همه حقوق برای ناشر محفوظ است. تکثیر یا تولید همه یا بخشی از کتاب

بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است. به هر صورت (انتشار الکترونیکی، چاپ، فتوکپی، تصویر، صوت) بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است.

www.meshkipublication.com

info@meshkipublication.com

  @meshkipublication

 @mes h k i _ p u b

فهرست

- ۹ پیشگفتار
- ۱۵ ملاحظات تاریخی
- ۱۷ پیشینه ابهام افکنی
- ۲۳ تعریف موقت
- ۲۷ قیاس با مدرنیسم
- ۳۳ تاریخچه
- ۴۱ عالم واپی سابی
- ۴۵ ویژگی‌ها
- ۴۹ بنیاد مابعدالطبیعی واپی سابی
- ۵۱ ارزش‌های معنوی واپی سابی
- ۵۹ حال و هوای درونی واپی سابی
- ۶۴ اندرزهای اخلاقی واپی سابی
- ۶۹ کیفیت مادی واپی سابی
-
- ۸۱ یادداشت‌های مؤلف
- ۹۵ یادداشت‌های مترجم
- ۹۷ شرح تصاویر
- ۹۹ نام‌نامه

توضیح: شماره‌های مربوط به یادداشت‌های مترجم به شکل عدد تُک در متن آمده‌اند. شماره‌های مربوط به یادداشت‌های مؤلف در [قلاب] درج شده‌اند.

پیشگفتار

وابی سابی زیبایی چیزهای ناکامل، ناپایدار و ناتمام است.

زیبایی چیزهای افتاده و فروتن است.

زیبایی چیزهای نامتعارف است.

زوال یک زیبایی. محرک اولیه تألیف این کتاب برگزاری یک مراسم چای در ژاپن بود که برایش فراوان تبلیغ کرده بودند. زیبایی‌شناسی ژاپنی و ابی سابی از دیرباز با مراسم چای ملازم بوده است، و آن رویداد نوید می‌داد که با یک تجربه عمیق از ابی سابی روبه‌رو خواهیم بود. ایه موتو هیروشی تشیگاهارا، استاد بزرگ پیش‌کسوت مدرسه گل‌آرایی سوگتسو، سه تن از معروف‌ترین و مطرح‌ترین معماران ژاپن را گماشته بود تا به دیزاین و ساخت تصورات خود از محیط‌های چای‌نوشی سنتی بپردازند. علاوه بر این، خود تشیگاهارا هم قرار بود به عنوان نفر چهارم دست به طراحی بزند. [۱] بعد بیش از سه ساعت قطار و اتوبوس سواری از اداره‌ام در توکیو، به محل مراسم رسیدم – زمین‌های یک اقامتگاه تابستانی سلطنتی و قدیمی. برخلاف انتظارم، با جشنی پرزرق و برق، باشکوه و مجلل روبه‌رو شدم که به‌سختی نشانی از ابی سابی در آن می‌دید: یک کلبه براق چای و به‌ظاهر کاغذی که حس و حال یک چتر بزرگ سفید از

جنس پلاستیک را القا می‌کرد. در کنار آن، بنایی از شیشه، فولاد و چوب بود که حس ساختمان‌های بلند اداری را از آن می‌گرفت. با مشاهده دقیق‌تر، تنها جای خانه‌ای که به کیفیات واپی‌سابی موردانتظار من نزدیک بود نیز با تزئینات بی‌وجه پست مدرن آراسته شده بود. ناگهان، برای اولین بار، از ذهنم گذشت که واپی‌سابی، که زمانی سرآمد زیبایی‌شناسی ژاپنی در حوزه فرهنگ والا بود و نگین تکریم‌شده سنت چای، دارد به گونه‌ای در معرض انقراض مبدل می‌شود – یا شاید هم منقرض شده است. [۲]

مسئلاً زیبایی واپی‌سابی مورد علاقه همگان نیست، اما من براین باورم به نفع همه است که از نابودی‌اش جلوگیری کنیم.

تنوع بوم‌شناسی فرهنگی وضعیت مطلوبی است، به ویژه برخلاف جریان شتابان دیجیتال‌سازی یکپارچه تمام تجربیات حسی، که در آن «خوانش‌گری»^۲ الکترونیکی حائل می‌شود میان تجربه و مشاهده، و تمام نمودها به یکسان رمزگذاری می‌شوند.

با این حال در ژاپن، برخلاف اروپا و به میزان کمتری در امریکا، آثار فرهنگ کوچک با ارزش حفظ شده‌اند.

از این رو، در ژاپن امروز، نجات جهانی از زیبایی از شرائنقراض نه تنها به معنای حفظ اشیا یا بناهایی خاص، که به معنای زنده نگه داشتن یک ایدئولوژی زیبایی‌شناختی آسیب‌پذیر به هر

صورت بیانی ممکن است. اگر بخواهیم واپی‌سابی را به قواعد و اصول تقلیل دهیم، جان‌مایه آن از دست می‌رود. به این ترتیب، نجات واپی‌سابی به مسئولیتی خطیر مبدل شده است.

زیبایی آرمان‌گرایانه. من هم مانند بسیاری از هم‌عصرانم، در جریان جست‌وجوهای معنوی دوران جوانی‌ام در اواخر دهه ۱۹۶۰، برای نخستین بار در مورد واپی‌سابی اطلاع پیدا کردم. در آن زمان، فرهنگ سنتی ژاپن گویی بر «پاسخ‌ها»یی عمیق به دشوارترین پرسش‌های زندگی اشارت می‌کرد. به نظر من چنین می‌رسید که واپی‌سابی الگوی زیبایی‌شناسی طبیعت مبنایی است که معیاری از سلامت عقل و تناسب را به هنر زندگی بازگردانده است. واپی‌سابی پاسخی بود برای این تنگنای هنری من که چگونه می‌توانم، فارغ از درگیر شدن در ماده‌گرایی دلسردکننده‌ای که غالباً با فعالیت‌های خلاقانه عجین است، چیزهای زیبا خلق کنم. واپی‌سابی – عمیق، چندبعدی، گریزان – به نظر بهترین پادزهر بود برای سبک زیبایی پرزرق و برق، سانتی‌مانتال و یکپارچه متداولی که، به عقیده من، جامعه امریکایی را از احساس خالی می‌کرد. از آن زمان براین باور بوده‌ام که واپی‌سابی با بسیاری از جنبش‌های

ضدزیبایی‌شناختی مؤکدتری در ارتباط است – همچون بیت، پانک، گرانج، و هر آنچه بعدها خواهد آمد – که همواره از ضمیر جوان، مدرن و خلاق سرچشمه می‌گیرند.

احیای کتاب چای. نخستین بار در کتاب چای، اثر ماندگار کاکوزو آکاکورا (معروف به تن‌شین) که در ۱۹۰۶ منتشر شد، در مورد واپی‌سابی مطالبی خواندم. آکاکورا دربارهٔ بسیاری از جنبه‌های واپی‌سابی سخن گفته بود، اما از به کار بردن این کلمه پرهیز کرده بود. احتمالاً نمی‌خواست خوانندگان را با کلمات خارجی سردرگم کند: واژه‌هایی که ضرورتی در بحث نویسنده دربارهٔ مفاهیم زیبایی‌شناسی و فرهنگی نداشتند (کتاب به انگلیسی برای مخاطب غیرژاپنی نوشته شده بود). همچنین ممکن است وی از اشارهٔ مستقیم به واپی‌سابی به این دلیل پرهیز کرده باشد که این مفهوم با موضوعات مشکل‌ساز متعددی برای سنت فکری ژاپنی همراه بوده. در حال، نزدیک به یک قرن پس از کتاب آکاکورا، ترکیب «واپی‌سابی» سهل‌انگارانه در هر کتاب و مجله‌ای که به بحث در مورد مراسم چای یا سایر موضوعات اسرارآمیز ژاپنی می‌پردازند ظاهر می‌شود. نکتهٔ جالب توجه آن است که دو یا سه جمله‌ای که در این دست انتشارات برای توضیح واپی‌سابی به کار

گرفته شده‌اند (جملات آغازین این پیشگفتار) تقریباً همواره یکسان‌اند. ضمناً، اصطلاح واپی‌سابی را منتقدان خارجی و داخلی در مقام اختصار هجوآمیزی برای استهزای کارهای تفننی و غیرحرفه‌ای بعضی مریدان هنرهای سنتی ژاپن به کار می‌برند. شاید اکنون لحظهٔ فرهنگی فرخنده‌ای باشد برای گذر از تعاریف مرسوم و اندکی غوطه‌ور شدن در ژرفناهای تیره‌تر. به همین سبب، به جست‌وجوی پاره‌های مختلف واپی‌سابی پرداختم – هرچند شاید مخدوش، تکه‌تکه و تخریب شده باشند – و کوشیده‌ام آن‌ها را در قالب نظام معناداری در کنار یکدیگر قرار دهم. تا جایی پیش رفته‌ام که مفسران، تاریخ‌نگاران و متخصصان فرهنگی راستین واپی‌سابی بدان مبادرت ورزیده بودند، و سپس اندکی پافراتر گذاشته‌ام، بدین معنا که با تلاش برای یافتن معانی پنهان، مقایسهٔ نیت آفرینندهٔ اثر با آنچه در واقع از آب درآمده، کوشیده‌ام کلیت و تمامیت واپی‌سابی را درک کنم و مفهومش را دریابم. [۳]

بنابراین، حاصل این تلاش، یعنی این کتاب مختصر، نخستین گام شخصی و تجربی برای نجات یا «حفظ» آن چیزی است که خود زمانی عالم زیبایی‌شناختی جامع و به‌وضوح متمایزی بوده است.

ملاحظات تاریخی

پیشینه ابهام افکنی

اکثر ژاپنی‌ها در پاسخ به این سؤال که «وایی سابی چیست؟» سرشان را تکان می‌دهند و من و من کنان عذر می‌خواهند که دشوار است توضیح دادن این مفهوم — هرچند تقریباً تمام ژاپنی‌ها مدعی اند حس و حال آن را درک می‌کنند، چون هرچه باشد، بنا به فرض، وایی سابی یکی از مفاهیم اصلی فرهنگ ژاپنی است. با این حال، عدهٔ قلیلی می‌توانند این حس و حال را وصف کنند.

دلیل چیست؟ آیا همان‌طور که برخی از میهن‌پرستان متعصب ژاپنی شرح می‌دهند دلیل این مسئله آن است که شخص باید از زمینهٔ ژنتیکی مناسب برخوردار باشد؟ بعید است. آیا به این خاطر است که زبان ژاپنی، یا قواعد کاربرد آن، در انتقال لطافت‌های احساسی، ابهام و منطق درونیات موفق است ولی به کار توضیح امور به شیوهٔ عقلانی نمی‌آید؟ شاید تا اندازه‌ای. با این همه، علت اصلی آن است که اغلب ژاپنی‌ها در مورد وایی سابی هرگز در قالب اصطلاحات منطقی و عقلی چیزی نیاموخته‌اند، چراکه هیچ کتاب یا مدرسی نیست که از او یاد بگیرند.

این مسئله اتفاقی نیست. در طول تاریخ، از درک منطقی وایی سابی به عمد جلوگیری شده است.

ذن بودایی. وایی سابی، تقریباً از زمان ظهورش به عنوان یک

اسلوب زیبایی شناختی متمایز، همواره به نوعی با ذن بودایی مرتبط بوده است. واپی سابی را، به دلایل مختلفی، حتی می توان «ذن چیزها»^۲ خواند، چراکه بسیاری از اصول معنوی و فلسفی ذن را متمثل می کند. [۴] نخستین ژاپنی هایی که به واپی سابی پرداختند – استادان چای، روحانیان و راهبان – همگی به ذن ممارست داشتند و در ذهنیت ذن پرورش یافته بودند. یکی از بن مایه های اصلی ذن ضد خردگرایی سفت و سختش است. دانش بنیادین در طریقت ذن نه از طریق نوشتار یا گفتار، بلکه تنها می تواند از ذهنی به ذهن دیگر منتقل شود. «کسانی که می دانند نمی گویند؛ کسانی که می گویند نمی دانند.» در عمل، این آموزه بدین منظور طرح شده است تا از میزان سوء تعبیرهای حاصل از مضامینی که به راحتی می توانند باعث کج فهمی شوند کاسته شود. در نتیجه، از ارائه تعریف مشخص و واضحی از واپی سابی، برای هر قصد و منظوری، با جدیت پرهیز شده است.

نظام ایه موتو. از قرن هجدهم، سازماندهی و تجارت اطلاعات فرهنگی در ژاپن در مورد «هنرها» یی همچون مراسم چای، گل آرایی، خطاطی، آواز و رقص در انحصار افرادی بوده است که در اصل گروه هایی هستند که به تجارت خانوادگی اشتغال

دارند. رئیس خانواده در هر گروه ایه موتو خوانده می شود. [۵] منابع مکتوب اولیه، آثار و سایر اطلاعاتی که برای پژوهش علمی مورد نیاز است اغلب از سوی ایه موتوی خانواده ها کنترل می شود و، همانند آنچه در ذن بودایی مرسوم است، ایه موتوها نیز بر این باورند که چنین اطلاعات بنیادینی تنها می تواند با افرادی که برگزیده ایشان اند به اشتراک نهاده شود. مفهوم واپی سابی به عنوان بخش حیاتی از دارایی معنوی اختصاصی ایه موتو (به ویژه در دنیای چای) جز در ازای پول یا لطفی دیگر افشا یا توضیح داده نمی شود. مفاهیم مرموز و «غریبی» چون واپی سابی که به شکل ماهرانه ای پنهان شده اند طعمه خوبی اند برای بازاریابی. مبهم ساختن معنای واپی سابی در ضمن تطمیع مشتری با نمایان ساختن گوشه هایی از ارزش آن از مؤثرترین ابزارهای کسب و کار سبک ایه موتو بوده است.

ابهام گرایی زیبایی شناختی. روشن گرتترین نکته ای که می توان در مورد معنای واپی سابی به آن اشاره کرد مسئله پرو بال دادن به افسانه درک ناپذیری واپی سابی به دلایل زیبایی شناختی است. برخی منتقدان ژاپنی بر این باورند که واپی سابی باید کیفیات رازآمیز و گریزان بودن خویش را حفظ کند – تعریف آن دشوار باشد

— چراکه وصف ناپذیری بخشی از منحصربه فرد بودن آن است. به باور آن‌ها، واپی‌سابی معیاری غایت شناختی است — هدفی فی‌نفسه — که هرگز نمی‌تواند به طور کامل درک شود. از این منظر، دانش ناکافی یا شرح ناپذیر صرفاً جنبه دیگری از «ناکامل بودن» ذاتی واپی‌سابی است. از آنجا که وضوح ایدئولوژیک یا شفافیت از ویژگی‌های اساسی واپی‌سابی محسوب نمی‌شود، توضیح کامل مفهوم آن شاید در عمل منجر به نقصانش شود.

شاید حق با این منتقدان باشد. در حوزه زیبایی‌شناسی، عقل همواره تابع ادراک است. شمشیرسازان ژاپنی و ارزیاب‌ها به طور سنتی در مورد «روح» هاله‌گون شمشیرتنها به مبهم‌ترین و رمزآمیزترین صورت ممکن صحبت کرده‌اند، هرچند امروزه شمشیرسازان جوان‌تر، بر اثر تحصیل، در مورد دمای دقیق کوره، ترکیبات فلز و مواد شیمیایی، و زمانی که «ذات» — انعطاف‌پذیری، استحکام، سختی و مانند این‌ها — یا «روح» شمشیر خلق می‌شود نظرگاهی کاملاً علمی و غیراحساسی پیدا کرده‌اند. با وجود این، شاید این صراحت نوظهور کیفیت ایدئال و مرموز چیزی را که بهتر بود به قوه خیال سپرده شود از میان می‌برد. با این حال، اگر بخواهیم امکان خلق زیبایی را حفظ کنیم، باید رهنمودهایی برای نسل‌های آینده به جا بگذاریم.